

Handläggare

Mugdim Islamovic

m.remissvar@regeringskansliet.se

m.kemikalieenheten@regeringskansliet.se

Hantering av schaktmassor och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 28 juni 2022 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande:

Övergripande synpunkter

Naturvårdsverket har identifierat att det saknas användbara verktyg för masshanteringsplanering, samt att det finns svårigheter/otydligheter i bedömningen av om massor är att betrakta som avfall eller produkt. Detta i sin tur skapar osäkerheter/svårigheter för tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare som ska hantera uppkomna massor. Naturvårdsverket har därav bl.a. föreslagit tydligare/förbättrad vägledning samt att SGU och Boverket får i uppdrag att skapa bättre verktyg för masshanteringsplanering.

Förslagen bör sikta på att förbättra kunskapen om berggrunden i stort, och speciellt i exploateringsstata områden. Detta för att så långt som möjligt undvika uppkomsten av svårhanterbara massor, och därigenom minimera mängden som kan komma att betraktas som avfall. I vägledningen bör sedan förtydligas hur bergmassor ska uppfordras och sedermera omhändertas.

Förslagen bör även ta hänsyn till grundvattenrelaterade risker vid val av masshanteringsplatser. Det måste ingå tydliga hydrogeologiska bedömningar för att säkerställa att inte lakning från materialhanteringen påverkar grundvattenberoende skyddsobjekt negativt. Särskilt viktigt är att säkerställa grundvattnets miljö kvalitetsnormer så att god grundvattenstatus uppnås eller upprätthålls.

- Planeringsverktyg regeringsuppdrag Boverket-SGU

SGU ställer sig positivt till förslaget att Boverket och SGU får i uppdrag att ta fram ett planeringsverktyg för masshantering. Detta faller utanför SGUs ordinarie verksamhet och framtagande av ett sådant verktyg medför extra kostnader som inte ryms i nuvarande budget, därför anser SGU att uppdraget borde finansieras med tilldelning av extra medel. Hur ett sådant uppdrag utformas beror på vad vill man åstadkomma med uppdraget. I Naturvårdsverkets skrivelse anges att målet är att förbättra användningen av massorna. För att lyckas med det krävs både geologisk grundinformation och

tillämpad geologisk information. Från ett bra planeringsverktyg ska materialens användbarhet kunna bedömas och klassificeras, samt de funktionella restmaterialen skiljas ut från obrukbara massor. Med bra nationell geologisk bakgrundsinformation kan SGU vara delaktiga och kunskapsgivande redan i ett tidigt skede av exempelvis en prövningsprocess.

- **Vägledning**

Vägledningen bör ge förslag på en stegvis karaktärisering av bergmassorna anpassad för entreprenörer. Karaktäriseringen ska ge svar på hur massorna ska omhändertas, men även ge förslag på hur de kan återvinnas, dvs. ge förslag på miljöer i vilka massorna kan användas. Vägledningen måste rymma en tydlig koppling till vattenförvaltningens föreskrifter och säkerställa att lakning från aktuella massor inte står i konflikt med vattenförekomsternas miljö kvalitetsnormer.

- **Vikten av materialförsörjningsplaner**

För en mer effektiv och hållbar hantering av schaktmassor och naturligt förekommande material, anser SGU att materialförsörjningsplaner också utgör viktiga underlag. Masshanteringsplan och materialförsörjningsplan är mycket närliggande planer och de utgår ifrån samma geologiska material, jord och berg, som ska omsättas i det framtida byggandet. För närvarande saknas det både ett tydligt uppdrag med ekonomiska medel för Länsstyrelsen, och ett lagligt stöd i plan- och bygglagen för att ta fram materialförsörjningsplaner inom regional fysisk planering. Utan materialförsörjningsplaner är risken att fokus i ämnet endast läggs på anläggningsarbeten och hur massor ska tas om hand inom isolerade projekt. Det behövs i stället ett långsiktigt tänkande, där materialförsörjningsplaner tas fram regionalt och uppdateras regelbundet. I ett planeringsverktyg, behöver därför även exempelvis behov av material och tillgång till befintliga och framtida täkter i närområdet inkluderas.

- **Kunskapshöjande åtgärder - utbildningar om geologiska material**

SGU instämmer med NV att för att det ska bli enklare att underlätta matchningen mellan uppkomna massor med efterfrågan, så krävs också en god kunskap om de geologiska materialen. SGU kan som geologisk myndighet bidra till dessa kunskapshöjande åtgärder genom att hålla utbildningar om geologiska material till de myndigheter och företag som har behov av detta.

- Terminalplatser är viktigt för att cirkulera massor

SGU anser liksom Naturvårdsverket att behovet av lagringsplatser för uppkomna entreprenadbergsmassor och jordschakt är stort. Många kommuner delar den här uppfattningen och fler terminalplatser än vad som idag finns bör byggas. Samtidigt är det viktigt att utrymmet på de tillfälliga lagringsplatserna är tillräckligt stort för att kunna hantera alla olika upplagshögar, samt att deras lokalisering är lämplig ur ett vattenskyddsperspektiv. Frågan om terminalplatser bör därför utredas noggrant.

Specifika synpunkter

Kap 7.1.1 Förslag om ny bestämmelse i 15 kap. miljöbalken gällande icke förorenad jord

SGU tycker att en ny definition av fall som undantar ” för icke förorenad jord och annat naturligt förekommande material” är bra men att det är problematiskt att berg utesluts. Samma frågor och problem finns ju för berg som uppkommer inom byggnation (entreprenadberg av olika slag) om det är ”icke förorenat” dvs ej påverkar miljö negativt utifrån mineralogi. *”Föreslagen anmälningsplikt för användning av icke förorenad jord och annat naturligt material som grävs ut kan också omfatta till exempel berg som schaktats loss genom sprängning, men enbart under förutsättning att en sådan bearbetning inte medför att bergmaterialet till exempel börjar oxidera på grund av att det innehåller sulfidförande mineral.”* Kvarstår att denna tolkning av ”annat naturligt material” bör förtydligas i textförslag till lagtext/förordningar mm. (kapitel 7) så att det är entydigt att även bergmaterial ingår.

Tycker att strikt föreskriva att ” när det är säkerställt att materialet kommer att användas på platsen.” blir fel. Såklart är lokal användning önskad, men inte alltid möjlig om man vill använda material och undvika deponering/avfallsklassning. Cirkularitet genom materialförsörjning/masshantering går ut på att förmedla/”mäkla” rätt material till rätt syfte med hänsyn till egenskaper och ev. möjlig påverkan som kan utgå från materialet. Om det skulle finnas en potentiell icke-lokal avsättning för schaktmassor som är ekonomiskt gångbar i projekt bör denna marknad inte uteslutas genom snäv definiering av avfallsklassning knutet till lokal användning. Speciellt när definitionen av schaktmassor enligt ovan betyder att även entreprenadberg ingår, som ju har ett betydligt större värde och avsättningsområde än schaktmassor av jord.

7.1.2 Förslag om ny bestämmelse i 15 kap. miljöbalken om lagring längre tid än tre år

SGU tycker att det är ett bra förslag

7.2 Ändringar i deponeringsförordningen

SGU tycker att det är ett bra förslag att ett material kan lagras med utgångspunkten att lagringen inte orsakar skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Förslaget är en förutsättning för cirkulära råmaterialflöden och effektiv masshantering/materialförsörjning.

7.3.2 Förslag om ändring i 4 kap. miljöprövningsförordningen

SGU tycker att i skrivningen ”*Berg, naturgrus och andra jordarter från täkter eller gruvor*” utesluter entreprenadberg/schaktmassor från exempelvis tunnelprojekt eller vägs kärningar som en resurs för ökad cirkuläret inom masshantering/materialförsörjning.

7.4.1 Förslag om nya bestämmelser i FMH om material som uppstår i bygg- och anläggningsverksamhet

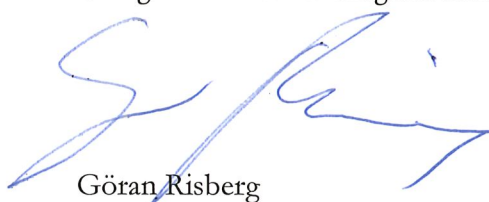
SGU tycker att förslaget är bra och att kraven förhoppningsvis kan hjälpa till att stävja missbruk inom återvinning/hantering komplettera befintlig produktlagstiftning samt underlätta hantering och spårbarhet av material. Dock kan ”*Anmälningsskyldighet enligt 9 kap. 6 § miljöbalken*” på sid 165 vara problematisk genom skrivningen av punkt 2: ”*uppgifter om hur avsättning för materialet är säkerställd*”. Kravet är förståeligt och också nödvändigt, men det är sällan som efterfrågan möter tillgång och därmed kan avsättning inte garanteras. Det är därför viktigt hur strikt denna skrivning tolkas, dvs. om det är tillfyllest att man principiellt kan påvisa potentiell, ekonomiskt/tekniskt rimlig framtida avsättning för ett material, eller om man i detalj måste kunna påvisa specifik avsättning för den volym som tas emot (hela volymen skall kunna påvisas ha en konkret utpekad avsättning inom en given tidsrymd). Det senare kan vara svårt att genomföra, ev. medföra att material ändå klassas som avfall och därmed förhindra önskade cirkulära flöden och effektiv framtida masshantering/materialförsörjning.

7.4.2 Förslag om ändring i FMH gällande täkter

SGU tycker att det är bra att detta tas upp, men en viktig aspekt är att enbart kemisk analys som påvisar ämnen förknippade med potentiell risk inte säger om ämnet är tillgängligt/om exponering kan komma att innebära en risk. Förutom fraktion (tex. om exponeringsväg genom damning är relevant) spelar det roll för tillgängligheten i vilka mineral dessa ämnen finns och hur materialets övriga mineralogi påverkar ev. risk för vittring, exponering av potentiellt farliga ämnen. Därtill spelar det roll hur materialet används, om exempelvis oxidation av sulfidmaterial i luft kan ske eller om berget används som utfyllnad/grundläggning under (grund)vattenyta.

Beslut i detta ärende har fattats av tf. generaldirektör Göran Risberg

I den slutliga handläggningen av ärendet har även statsgeologer Paula Lindgren, Mattias Göransson, Roger Hamberg, Björn Holgersson och Magnus Johansson, samt juristen Henrik von Zweigbergk deltagit. Enhetschef Mugdim Islamovic har varit föredragande.

Göran Risberg

Mugdim Islamovic